

PM

Ansökan om insats enligt LSS – vad bör ett intyg innehålla?

→ Av resursgruppen för socialkurativa frågor, Nkcdb
samt Anna Quarnström, förbundsjurist, SRF
April 2023

Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Att leva med dövblindhet innebär att leva med utmaningar i vardagen. Många har behov av samhällets stöd för att kunna leva ett gott liv. Vid ansökan om samhälleliga stödinsatser är det vanligt att behöva styrka sina behov med olika intyg och underlag. Detta PM syftar till att vara ett stöd för den som blir ombedd att skriva ett intyg inför en ansökan om insats enligt *Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)*.

Ansökningsprocessen – personkrets och insats

Ansökningsprocessen består av två delar. Den första delen är en *personkretsprövning* som syftar till att bedöma om den enskilde tillhör en av tre personkretsar enligt LSS. Att bedömas tillhöra en av personkretsarna är en förutsättning för att den enskilde därefter ska ha möjlighet att söka en eller fler av de 10 *insatser* som ingår i LSS-lagen. Målet med insatserna är att tillgodose behov som inte tillgodoses på annat sätt och ska syfta till att den enskilde uppnår *goda levnadsvillkor* samt ska kunna leva "som alla andra".

När lagen kom bedömdes många med *förvärvad* dövblindhet tillhöra personkrets 3. Personkrets 3 omfattar personer "med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbarligen inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service". Rättspraxis har lett till att det idag är många som inte bedöms tillhöra personkretsen och därmed inte kan komma ifråga för insatser enligt LSS. Vi fokuserar här på vad som är viktigt att tänka på vid intygsskrivande för personkretsprövningen.

Att bli beviljad insats enligt LSS har blivit svårare

Sedan 2010 har vi fått indikationer på att det blivit allt svårare för personer med förvärvad dövblindhet att beviljas insats enligt LSS-lagen. Avslagen baseras många gånger på att den enskilde inte bedömts tillhöra någon av lagens personkretsar.

Erfarenhet har visat att det är viktigt med läkarintyg om den enskildes funktionsnedsättning, samt innehållsrika intyg som beskriver de konsekvenser som den medför

i vardagen. Detta utifrån de kriterier som nämns i lagtexten. På det sättet kan behovet tydliggöras och stärkas. I praktiken kan samma intyg användas för att även påvisa behovet av den sökta insatsen, men ibland kan kompletterande intyg behövas.

Vi hoppas att detta PM ska tydliggöra och underlätta för dig som professionell att skriva intyg inför en ansökan om insats enligt LSS.

Vad säger lagen?

Lagen säger, kopplat specifikt till personkretsprövningen, att den enskilde inte *på egen hand* ska kunna klara sin *dagliga livsföring* vilket innebär vardagsrutiner som till exempel hygien, toalettbestyr, påklädning, mathållning, förflyttning inomhus och utomhus, sysselsättning eller att utföra nödvändig träning eller behandling. Det är viktigt att beskriva hur dessa moment fungerar när den enskilde *inte har tillgång till stöd av någon annan*.

Känd och okänd miljö

Konsekvenserna av dövblindhet är oftast relaterade till vilken situation den enskilde befinner sig i. Bedömningen bör därför inkludera både hur det fungerar i hemmiljö och utanför bostaden. Det är viktigt att poängtera att hemmet är en tillrättalagd och välkänd miljö för en person med dövblindhet.

Leva som andra, daglig livsföring och vardagliga rutiner

När bedömning görs ska hänsyn tas till vad en person i jämförbar ålder utan funktionsnedsättning klarar av att genomföra. Det kan vara viktigt att påtala att *leva som andra* innefattar att i sin *dagliga livsföring* kunna vistas utanför bostaden för att genomföra sina *vardagliga rutiner*. Det är därför viktigt att beskriva på vilket sätt den enskilde kan, eller inte kan, genomföra aktiviteter utanför bostaden.

Till vardagliga rutiner ingår till exempel att sköta sin mat-hållning, men för det behöver livsmedel införskaffas vilket ofta kräver att den enskilde lämnar sin bostad. Om det visar sig att den enskilde i praktiken inte lämnar sin bostad för att utföra detta, eller andra ärenden såsom hos bank, apotek, matbutik, sociala aktiviteter och så vidare, bör orsakerna kartläggas.

Ett annat exempel är toalettbestyr. Det kan fungera bra i hemmet men hur löser den enskilde att lokalisera en toalett utanför bostaden, att veta att den är ren eller att den lämnas ren?

I den dagliga livsföringen ingår också att förstå och klara sin ekonomi. Om den enskilde behöver stöd i detta bör det framgå i ett intyg.

En annan svårighet kan vara att kommunicera med andra. Det gäller både svårigheter att ta emot eller att ge information och att samtala med andra direkt eller per telefon. Om svårighet att kommunicera med andra innebär att den enskilde blir isolerad bör även detta framgå i intyget. Konsekvenser av ofrivillig ensamhet och isolering för personer med dövblindhet finns beskrivna i ett dokument som kan laddas ner från Nkcdb:s webbplats.¹

Prata med den enskilde om ovanstående och beskriv sedan i ditt intyg. Nämnas inte dessa faktorer, till exempel att den enskilde själv inte utför vissa ärenden på grund av sin funktionsnedsättning, kan inte förvaltning och domstol förstå att den enskilde har svårigheter i dessa delar.

Dövblindhet – en samvarierande funktionsnedsättning som ger betydande svårigheter i vardagen

De intyg som skrivs för att bifogas till en ansökan om insats enligt LSS behöver göra sannolikt att den enskilde orsakas *betydande svårigheter i vardagen*. Intyg som påvisar detta blir därför viktiga.

I prop. 1992/93:159² (s. 56) framgår det att:

”Kombinationer av skador vars sammantagna följder är speciellt svåra eller komplicerade medför ofta att den enskilde har särskilt stora svårigheter i den dagliga livsföringen. Det kan t.ex. gälla för personer med dövblindhet, med kombinationer av rörelsehinder eller med tal- och språkstörning i kombination med utvecklingsstörning.”

Syn och hörsel kompenserar för varandra vilket är svårt, ibland omöjligt, när man har nedsättning på båda. Det är då vi pratar om dövblindhet enligt den nordiska definitionen. Här har den enskilde med samvarierande funktionsnedsättning mer betydande svårigheter, såväl i hemmet som utanför bostaden, än vid enbart syn- eller

hörselnedsättning. Det är därför viktigt att påtala vilka funktionsnedsättningar den enskilde har, hur de samverkar och konsekvenserna av detta.

Det kan finnas ytterligare funktionsnedsättning som bör vägas in. Exempel: en person som på grund av sin dövblindhet har svårt att få daglig motion, läsa eller uppfatta muntliga instruktioner med mera och även har diabetes får oftast mer betydande svårigheter att följa rekommendationer om kost, träning och behandling som krävs för fysisk hälsa än en person som enbart har diabetes. Detta är viktigt att beskriva. Var konkret på sådan nivå att det anges exempel i den enskildes vardag.

Exempel: *”På grund av X:s astma är hen i särskilt behov av vardagsmotion. X kan på grund av sin dövblindhet varken er hålla effektiv vardagsmotion (då förflyttningar är svåra och resurskrävande samt ger konsekvenser i form av huvudvärk, trötthet och nackspänningar) eller pulshöjande aktivitet i den omfattning som hens diagnos kräver. Detta har gjort att X:s astma och allmäntillstånd försämrats. Det är således en betydande svårighet att X inte på egen hand kan säkerställa sin hälsa genom att på samma sätt som andra i jämförbar ålder upprätthålla behandling, träning och mathållning.”*

Viktiga moment i bedömningen

Ett antal moment brukar vara viktiga i bedömningen av om den enskilde orsakas betydande svårigheter i sin vardag. Nedan ges exempel på saker som den enskilde kan ha svårigheter med på grund av sin dövblindhet. Dessa exempel är bara några få och det kan därför vara bra att genom dialog få fram samtliga behov hos den enskilde.

Hygien

- utföra enklare friskvård/egenvård (sjukgymnastik, hårklippning, nagelvård och så vidare)
- hålla rent/upptäcka smuts
- upptäcka om hygieniska förhållanden är goda
- på egen hand handla rätt hygienprodukter
- hitta/se skillnad på olika hygienprodukter
- lära sig samt sköta intimvård (rakning, menstruation, infektioner)
- själv kontrollera sin hygien

Toalettbestyr

- hitta toalett utanför hemmet
- orientera sig på toaletten, till exempel veta var toalettstol, handfat, upphängningskrokar med mera är placerade

¹ <https://nkcd.se/stod-till-professionella/psykosociala-fragor/metoder-och-material/ofrivillig-isolering/>

² <https://data.riksdagen.se/fil/1B206C4B-E466-473B-AD84-0E1D9C87B719>

- säkerställa att toalett är tillfredsställande ren
- skilja toalettprodukter från varandra
- inhandla sådant som krävs för att kunna sköta toalettbestyr

Påklädning och klädvård

- klä sig som den enskilde vill, till exempel veta vilken färg ett klädesplagg har och om det passar ihop med övriga kläder
- upptäcka och behandla fläckar
- upptäcka och hantera hål eller andra skador
- handla nya kläder när gammalt blir trasigt

Mathållning

- ta sig till och från matbutik för att handla hem mat
- se vad som erbjuds i matbutik
- finna varor vid omplacering i butik
- avgöra vad som är vad bland livsmedel
- hitta föremål i kök eller matvaror i kyl/frys
- beställa mat
- inte spilla
- plocka upp spill
- ta sig till och från restauranger
- se vad som erbjuds på restaurang
- ta mat från buffé samt känna till utbudet
- använda ugn (utan att bränna sig)
- använda spis (inte bränna sig, ha koll på kokning, avgöra när vissa matvaror är färdiga (till exempel rå kyckling))
- skära upp vissa maträtter
- avgöra utgångsdatum på matvaror
- avgöra om matvara är fri från mögel, smuts etc.

Förflyttning inomhus eller utomhus

- självständigt förflytta sig utan stöd/ledsagning på andra platser än det egna hemmet (både inomhus och utomhus)
- orientera sig, utan att gå vilse eller skada sig
- värja sig för faror och situationer, undvika att bli påkörd till exempel

Sysselsättning och meningsfull aktivitet

- få sysselsättning (kräver ofta specifika bidrag och anpassningar)
- genomföra meningsfulla aktiviteter i vardagen, allt ifrån att titta/sätta på TV till att gå ut på stan
- delta i föreningsmöten, kulturella aktiviteter rent fysiskt (ta sig dit och hem) eller ta del av dem (visuellt och auditivt)

Träning och behandling

- ta sig till och från tränings- eller behandlingslokal
- på egen hand hantera maskiner, vikter med mera

- följa instruktioner, framför allt i grupp
- få daglig rörelse, till exempel promenader
- erhålla fysisk aktivitet i den omfattning som krävs

Ekonomi (och ärenden av liknande art)

- sköta sina privata och ekonomiska angelägenheter
- själv gå för att handla och jämföra priser med mera
- läsa post, fakturor, påminnelser med mera
- utföra eller granska sin ekonomi (kvitton, deklaration med mera)
- hantera Bank-ID

Information

- ta del av skriftlig eller bildlig information, till exempel information från vårdgivare, myndigheter med flera
- ta del av information via ljud, till exempel lyssna på radio eller TV
- ta del av digital information (datorer, smarta telefoner med mera)
- se skyltar, vägbeskrivningar eller allmän information
- nås av krisinformation, till exempel "hesa Fredrik", information via presskonferenser
- ta del av föreläsningar

Kommunikation

- hantera telefon
- se och/eller kommunicera med personer i omgivningen utan tolkning som förklarar vem som finns närvarande och var
- kommunicera med flera samtidigt (i grupp)
- prata spontant med människor runt omkring
- kommunicera vid hjälpbehov (till exempel om den enskilde är vilse, vid en krissituation)
- digital teknik för kommunikation (1177, e-post, distansmöten med mera)
- digitala ärenden (till exempel kontakter med myndigheter som Försäkringskassan, regionen med flera)

Inkludering och delaktighet

- komma ut om dagarna
- träffa andra
- bibehålla relationer med andra
- ta del av både skriftlig och muntlig information om vad som händer i omvärlden (omgivningsperspektiv)
- delta i, eller ha ett meningsfullt kulturliv/rekreation/fritid
- vara delaktig i sällskap med fler än två deltagare

Att klara vardagen utan stöd

Glöm inte bort att bedömningen av vilka svårigheter den enskilde har ska utgå från vad hen klarar av på *egen hand* till skillnad från vad hen klarar med hjälp av insatser och stöd. Om den enskilde på grund av nätverk eller befintliga insatser framstår som relativt självgående, bör det av intyg framgå att det är tack vare stöd från omgivningen och eventuella beviljade insatser. Det ska inte kunna misstolkas som att den enskilde *på egen hand* klarar av vardagsrutiner.

Stöd från anhöriga och andra insatser

Befintliga insatser och stöd av anhöriga är alltså en indikator på att den enskilde har ett omfattande behov av stöd och service. Detta är dock stöd som ska bortses från i personkretsbedömningen. Det kan vara bra att lista allt stöd som kommer från andra (anhöriga, ledsagare, kontaktpersoner med flera). Det inkluderar även stödinsatser till exempel inom arbetsliv och studier. Poängtera därefter att detta visar på att den enskilde otvivelaktigt har betydande svårigheter att på egen hand utföra sina vardagsrutiner.

Sammanvägd bedömning

Det är den enskilde som har bevisbördan att göra sannolikt att hen har rätt till sökt insats. Det är därför viktigt att de intyg som lämnas in tillsammans med ansökan belägger de behov den enskilde uppger sig ha. Intygen bör även visa på att det är sannolikt att dessa behov är återkommande samt av såväl kvantitativ och kvalitativ art. Att den enskildes behov av stöd ska vara av såväl kvantitativ som kvalitativ art innebär att behovet av stöd ska vara av viss omfattning samt att stödet behöver ges av någon som känner till den enskildes funktionsnedsättningar och kan ge stöd på ett bra sätt. Det kan till exempel innebära att behärska de kommunikationssätt, ledsagningstekniker med mera som den enskilde använder. Intygen ska möjliggöra för beslutande myndighet att göra en "sammanvägd bedömning" som avser medicinska, sociala och psykologiska faktorer.

Att formulera sig i ett intyg

Det har visat sig vara viktigt hur den enskildes behov intygas, framförallt att man inte formulerar sig i termer som "den enskilde uppger ..." utan istället "undertecknad intygar att ...". Det innebär att den som skriver intyget antingen ska skriva att hen av erfarenhet vet att denna typ

av funktionsnedsättning medför dessa svårigheter, eller intygar att hen har observerat att svårigheterna uppstår. Det är också viktigt att beskriva hur observationen genomförts. Eftersom alla vårdgivare inte har möjlighet att utföra observationer är det ofta en fördel att ha intyg från olika professioner.

Det kan vara en fördel att skriva ett gemensamt intyg. Exempelvis kan ett helt eller delar av ett dövblindteam skriva och signera ett intyg. Om detta inte är möjligt är det av vikt att respektive vårdgivare utifrån sin kompetens och erfarenhet försöker omfatta momenten ovan och styrka att funktionsnedsättningen i sig förorsakar svårigheter. Har faktiska incidenter inträffat bör dessa beskrivas.

Ett läkarintyg som vidimerar själva nedsättningen samt de behov av stöd och service som uppkommer på grund av den är av största betydelse. Men även intyg från andra professioner, ledsagare, anhöriga med mera har betydelse och ska tas med i bedömningen.

Förslag på skrivning:

Den enskilde har vid en sammanvägning av medicinska, sociala och psykologiska faktorer ett återkommande och dagligt behov av stöd av såväl kvantitativ som kvalitativ art. Följden om hen inte erhåller detta blir:

Sämre medicinsk hälsa på grund av xxx vilket yttrar sig i:

Sämre social hälsa på grund av xxx vilket yttrar sig i:

Sämre psykiskt mående på grund av xxx vilket yttrar sig i:

Vårdgivare som konsulteras muntligt

Ibland erbjuds vårdgivare att delta i handläggningsprocessen genom att muntligt ge synpunkter utifrån sin profession. Det kan givetvis bara ske om den enskilde ger sitt samtycke. När så sker är det viktigt att begära ett skriftligt protokoll för att säkerställa att dessa synpunkter beaktas i utredningen.

Avslutande ord

Vi hoppas att detta PM ger ökad och djupare förståelse för vad som är viktigt att tänka på vid intygsskrivande. Väcker det nya frågor är läsaren välkommen att kontakta Nkcdb, till exempel via e-post: nkcdb@nkcdb.se

